

הרהור עמוק: לפרשת בראשית

...גזע של ישויות היפר-אינטליגנטיות ופאן-ממדיות בנה לעצמו פעם אחת סופר-מחשב ענקי, ששמו "הרהור עמוק", על מנת שייחשב פעם אחת ולתמיד את התשובה לשאלה הנצחית של החיים, היקום והכל. שבעה וחצי מיליוני שנים הגה "הרהור עמוק" וחישב, ולבסוף הכריז שהתשובה אינה אלא: 42. ואז בנו מחשב אחר, עצום וגדול ממנו, על מנת לגלות מה היתה השאלה. ומחשב זה, שכונה בשם "ארץ", היה כה גדול, עד כי לעיתים תדירות חשבוהו לפלאנטה... (דגלאס אדאמס, "המסעדה שבסוף היקום", עמ' 7)

"כיצד נברא העולם?" ו"מי ברא אותו?" הן שאלות שמעסיקות כל אדם סקרן, בכל גיל. תשובות רבות ומגוונות ניתנו להן. מכל אחת מהן – כמו מתשובתו הנפלאה של דגלאס אדאמס – נגזרות תשובות גם לשאלות על משמעות החיים האנושיים ותכליתם, כמו גם על הקשר בין הבורא/ים לבינינו, בני האדם. פרשת בראשית, הפותחת את התורה, מציגה שתי תשובות – אחת בפרק א' ואחת בפרקים ב-ג. ניתן לקרוא את שני הסיפורים כמשלימים זה את זה, כשתי תשובות שונות, אך לא סותרות, לשאלת ראשית הקיום הקוסמי והאנושי. ניתן גם לקרוא את שני הסיפורים ככאלה המציגים תשובות שונות לשאלות שונות, אבל אפשר בהחלט להבינם כשני פתרונות שונים לאותן בעיות – כיצד נברא העולם, מי הוא הבורא ומה תפקידו, כבני אדם, בתוכו?

פרק א' בבראשית מציג בריאה מסודרת, שלב אחרי שלב באופן הגיוני. הבורא המוצג בו הוא טוב: מעשה הבריאה שלו טוב (ואפילו טוב מאוד), וכל מילותיו טוב. אפשר להסיק מכאן, שכל מה שאינו טוב בעולם (וברי לכל בר דעת שיש גם דברים כאלה), אינו מעם הבורא: החושך, המים המאיימים, התהום – היו שם קודם, ואינם סרים למרותו. הטוב המוחלט של אלהים מחייב מאיתנו "ויתור" תיאולוגי על הכוח המוחלט שלו. מצד שני, הבנה שאלהים הוא אומניפוטנטי, שאין לכוחו גבול, מחייבת "ויתור" תיאולוגי על טובו המוחלט. כך בדיוק קורה בפרקים ב-ג, בסיפור הבריאה השני.

בפרק ב' אלהים בורא את עץ הדעת טוב ורע, הוא בורא את הנחש, שהוא "ערום מכל חַיַּת הַשָּׂדֶה", הוא בורא אדם ש"לא טוב" לו... לכאורה, סיפור גן העדן (פרקים ב-ג) אינו מתאים לתיאוריה שהצעת לעיל, כיוון שלאהים אינו מוצג בו כאומניפוטנטי: הנחש מתאר את אלהים כמי שחושש מבני האדם (ג, 5) ואלהים עצמו מסכים לכך (ג, 22); אלהים מתבונן בבריאתו ומכיר בחסרונו ("לא טוב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ"). למעשה, נדמה לי כי דוקא בכל אלה מתגלה כוחו האמיתי של אלהים – כוח הלמידה. את קלקולו הוא מתקן, כאשר הוא לומד את משמעותם ("אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵצַר כְּנָגְדוֹ"); את הבריאה הוא מסדר מחדש, כאשר היא נוחלת כישלון (באמצעות העונשים לאדם, לאישה ולנחש). יכולת הלמידה והתיקון של אלהים הם מקור כוחו המוחלט.

דמותו המשתנה של בורא העולם בשני הסיפורים מציירת לנו דמות אדם שונה, ותשובות שונות לשאלות המשמעות והתכלית של קיומו: האם אנו, הברואים בצלם אלהים (פרק א'), עשויים רק טוב או שמא

אנו יודעים טוב ורע (פרק ג)? האם תפקידנו מוגדר מראש (א, 28 – 30 וגם ב, 15)? או שמא עלינו לעצב אותו בעצמנו תוך טעות ותעיה (בנוסף לסיפור גן העדן עצמו, ראו גם את סיפור קין והבל, בפרק ד)?

מאז ראשית האנושות ניסו אנשים ונשים לתת תשובות לשאלות הללו. לפעמים נדמה כאילו מסע החיפוש הזה, הוא הוא שנותן לנו משמעות ותכלית, ואולי אפילו את כוח החיים ממש.

יש תיאוריה הגורסת כי אם אי פעם יגלה מישהו לשם מה בדיוק נועד היקום, ומדוע הוא נמצא כאן, ייעלם היקום כהרף עין ויוחלף במשהו מוזר ובלתי מובן עוד יותר. יש תיאוריה אחרת, הגורסת, כי כל זה כבר קרה. (דגלאס אדאמס, המוטו ל: "המסעדה שבסוף היקום")

שבת שלום!